

Булдыбаева Гүлжан Нуртай кызы
Қазақстанның Батыс аумағындағы мұнай-газ секторының компаниялардың
корпоративтік әлеуметтік жауапкершілігіне әлеуметтік талдау
ТҮСІНІКТЕМЕ

Әлеуметтану пәні 6D050100 бойынша философия ғылымының дәрежесін алу үшін
арналған диссертациялық жұмыс

Осы диссертациялық жұмыста Қазақстан Республикасының мұнай-газ секторындағы компаниялардың корпоративтік әлеуметтік жауапкершіліктеріне әлеуметтік талдау жүргізілді.

Зерттеліп отырған тақырыптың маңыздылығы. Бүгінгі таңда ірі өндірістік компаниялар қазақстандық қоғамның әлеуметтік экономикалық дамуының негізгі көзі болып отыр. Сонымен қатар регионалдық әлеуметтік мәселелерді шешу үшін олардың әлеуметтік жауапкершіліктері жоғарылай бастады. Мұнай-газ корпорацияларының әлеуметтік жауапкершіліктері аймақтағы және нақты кәсіпорындарының өткір әлеуметтік мәселелерін шешуде ойдағыдай жұмыс атқаруда. Сонымен, диссертациялық зерттеу тақырыбының өзегі келесі мән-жайларды алдын алады.

Біріншіден: Қазақстан экономикасына үшін мұнай-газ комплексінің елеулілігінің, оның қазақстандық қоғамда әлеуметтік модернизацияны жүзеге асырудағы рөлі.

Екіншіден: корпоративтік әлеуметтік жауапкершіліктің Қазақстан Республикасының мұнай-газ саласында қызмет атқарулуының комплексті талдаудың серпінділігінің экономикалық, әлеуметтік және құқықтық шарттарының шаруашылық жұмысының әлеуметтік ракурста жүргізілуінің керектігі.

Үшіншіден: мұнай-газ саласы бойынша социологиялық ғылымында корпоративтік әлеуметтік жауапкершілікке тиесілі теориялық және методологиялық зерттемелердің жетік еместігі.

Төртіншіден: аймақтардың және мұнай-газ компанияларының мүддесінің әлеуметтік зерттемелері аймақтық әлеуметтік саясатының шешімі үшін керектігі.

Бесіншіден: Қазақстанның мұнай-газ секторындағы институционалдық өзгерістерінің түрлі бағыттарын сараптау және баға берудің қажеттігі.

Алтыншы: бүгінгі жағдайға әлеуметтік зерттеулер мен талдамалар ғылыми тиянақталған практикалық ұсыныстардың керектігі және олардың Қазақстанның Батыс аумағындағы мұнай-газ саласындағы корпоративтік әлеуметтік жауапкершілігінің жетілдіруде.

Әлеуметтік ракурстағы Қазақстанның мұнай-газ индустриясындағы корпоративтік әлеуметтік жауапкершіліктің өзгешелігін зерттеу, әлеуметтік жүйедегі мұнай-газ компанияларын зерттеу болып табылады, корпоративтік әлеуметтік жауапкершіліктің қатысушылардың сараптаудағы мотивациялық құрылымдағы өзара әрекеттері, қазақстандық дін тұрғысынан қарағанда мұнай-газ саласындағы кәсіпорындарында корпоративтік әлеуметтік жауапкершіліктің әлеуметтік зерттеудегі әдістемелердің құрылуы.

Айта кететін болсақ, мұнай-газ саласындағы өнеркәсіптік кәсіпорындарының корпоративтік әлеуметтік жауапкершілігінің тиімді индикаторлары ойлап табылмаған. Мұнай-газ индустриясындағы корпоративтік әлеуметтік жауапкершілігінің негізгі көрсеткіштерін қарайтын болсақ, көптеген факторлар қосымша әлеуметтік анализдің сапалық және сандық әдістерімен зерттеуді керек етеді.

Зерттеудің нысаны. Диссертациялық зерттеудің нысаны - Қазақстан республикасының мұнай-газ саласының өнеркәсіптері.

Зерттеудің тақырыбы – Қазақстан республикасының мұнай-газ секторындағы компаниялардың корпоративтік әлеуметтік жауапкершіліктеріндегі комплексті әлеуметтік анализдерінің ерекшеліктерін зерттеу.

Диссертациялық зерттеудің мақсаты - Қазақстан өнеркәсібінің мұнай-газ саласындағы корпоративтік әлеуметтік жауапкершілігінің жұмыс істеуін және ары қарай дамуының ерекшеліктерін ашу.

Теориялық және методологиялық зерттеу негізінде.

Диссертациялық зерттеудің теориясы мен методологиясына ғалым-экономистердің, философтардың, Қазақстан социологтарының жұмыстары, еліміздің Президентінің жарлықтары, Қазақстан Үкіметінің қаулылары және басқа да Қазақстан республикасының мұнай-газ секторындағы компанияларының корпоративтік әлеуметтік жауапкершіліктеріне тиесілі нормативтік құжаттары негізге алынды. Зерттеудің методологиялық базасы негізіне Г. Боуен, М. Фридман, К. Девис, А.В. Кэрролл, Дж. МакГуирдың корпоративтік әлеуметтік жауапкершілік концепциялары алынды. Автор сондай-ақ Р. Фриманның стейкхолдерлер теориясына да сүйенді.

Диссертацияда мұнай-газ саласының кәсіпорындары әлеуметтік институттың бір түрі ретінде қарастырылады. Мұнай-газ компаниясы экономикалық институттың бір түрі ретінде институционалдық негіз ретінде, демек Қазақстан республикасының заңнамалық актілеріне және сол сала аумағында жұмыс атқарады.

Диссертацияның корпоративтік мәдениет деңгейін анықтау үшін әлеуметтік процесстің индикаторлар мен дифференсациясының негізгі параметрлерін анықтау методологиясы қолданылады.

Зерттеудің тәсілдері. Диссертациялық зерттеуде келесі әлеуметтік анализ тәсілдері қолданылды: монографиялық зерттеу, кабинеттік зерттеу және құжаттардың дәстүрлі анализі, Қазақстандағы мұнай-газ компанияларындағы атқарушы бөлімінің сарапшы өкілімен жартылай құрымдылық жеке сұхбаттасу.

Ғылыми зерттеудегі жаңалық. Диссертациялық зерттеуде келесі жаңа ғылыми нәтижелер ұсынылды:

- Батыс, Ресей және Қазақстан ғалымдарының күрделі теорияларын саралау кезінде корпоративтік әлеуметтік жауапкершіліктің қағидасының топтастырылуы айтылды;
- бизнестің корпоративтік әлеуметтік жауапкершілігінің авторлық тұжырымдамасы Қазақстанның мұнай-газ саласында ұлттық экономиканың бәсекеге қабілеттілігінің әлеуметтік модернизация және қазақстандық қоғам үшін инновациялық дамуын қамсыздандыру;
- бүгінгі Қазақстан мұнай-газ саласының корпоративтік әлеуметтік жауапкершілігін үйрену әлеуметтік ыңғайлардың негіздерін айқындалды;
- Қазақстанның Батыс аймағындағы мұнай-газ саласындағы компанияларының корпоративтік әлеуметтік жауапкершілігінің негізін сипаттайтын ұғымдық аппарат жетілдірілді;
- мұнай-газ саласындағы әлеуметтік саясатты жүзеге асыруда стейкхолдерлердің әлеуметтік рөлдері мен әлеуметтік орнын әлеуметтік зерттеуде интегралдық тәсілдер ұсынылды;
- мұнай-газ саласындағы индустриялық кәсіпорындарында методологиялық қағидалар мен технологиялық әлеуметтік зерттеулер әзірленді;
- статистикалық материалдарды зерттей келгенде Қазақстанның мұнай-газ саласына әлеуметтік институт ретінде әлеуметтік сипаттама берілді;
- негізінен нақты әлеуметтік зерттеу жасай келе Қазақстанның мұнай-газ саласындағы корпоративтік әлеуметтік жауапкершіліктің дамуының қазіргі заман тенденциялары айқындалды;
- Қазақстанның мұнай-газ компанияларының әлеуметтік саясатының өзгешелігі корпоративтік әлеуметтік жауапкершіліктің ракурсында айқындалды;

- Қазақстанның мұнай-газ саласындағы корпоративтік әлеуметтік жауапкершіліктің жетілдіруде ұсыныстар әзірленді.

Теориялық және практикалық мәні. Диссертациялық зерттеулердің идеялары мен ережелері ғылыми және әдістемелік жұмыстарында, еңбек социологиясы, экономикалық социология салаларында, сол сияқты жоғарғы білім беру саласына тиесілі оқыту курстарында, үкіметтік және қоғамдық мекемелерінде, өнеркәсіптік кәсіпорындарында корпоративтік әлеуметтік жауапкершіліктерінің даму механизмдерін жетілдіру мақсаттарында қолданыла алады. Диссертацияның материалдары әлеуметтік саясат саласында Қазақстан Республикасының құқықтық базасын дамытуда ұсыныстарды қалыптастыруда да қолданылады. Мұнай-газ компаниялары зерттеудің нәтижелерін корпорацияның әлеуметтік дамуына және кезекті істегі әлеуметтік мәселелерді шешуде стратегиялық жоспарлар құруда қолдана алады. Сондай-ақ диссертация материалдары кәсіпорын, аймақ және мемлекет деңгейінде КСО концепцияларын құруда методологиялық негізі болып табылады.